

PIOTR PRZYBYLAK*

OCHRONA ANTYTERRORYSTYCZNA PRZESTRZENI PUBLICZNEJ NA PRZYKŁADZIE KRAKOWSKIEGO PRZEDMIEŚCIA W WARSZAWIE

Abstrakt

Praca opisuje ulicę Krakowskie Przedmieście w Warszawie oraz jej okolice z punktu widzenia zabezpieczeń przed potencjalnym atakiem terrorystycznym. W tekście można znaleźć opisy zastosowanych rozwiązań poprawiających bezpieczeństwo oraz przykłady zabezpieczeń, jakie stosowane są w innych państwach. Praca składa się z trzech rozdziałów, pierwszy z nich wyjaśnia pojęcie bezpieczeństwa, opisuje historię problematyki oraz przedstawia jednostki administracji państwowej odpowiedzialne za bezpieczeństwo w ramach poruszanej tematyki. Drugi rozdział ukazuje współczesne zagrożenia terrorystyczne o skali globalnej oraz lokalnej, przedstawia genezę ich powstawania oraz identyfikuje potencjalne zagrożenia, które mogą dotknąć obszar Krakowskiego Przedmieścia. W rozdziale tym można znaleźć także informację na temat działań Policji oraz władz samorządowych, które mają na celu poprawę bezpieczeństwa analizowanej ulicy. Rozdział trzeci przedstawia konkretne przykłady rozwiązań zastosowanych na obszarze Krakowskiego Przedmieścia oraz analizę ryzyka wystąpienia zagrożenia o charakterze terrorystycznym na tym terenie.

Słowa kluczowe: Krakowskie Przedmieście, bezpieczeństwo, zabezpieczenia antyterrorystyczne, ochrona, bezpieczna przestrzeń publiczna.

Rozdział III. Architektoniczne zabezpieczenia antyterrorystyczne Krakowskiego Przedmieścia

3.1. Elementy stałego wyposażenia, rozwiązania materiałowe

Zgodnie z opracowaniami historyków przedstawionymi w pierwszym rozdziale niniejszej pracy bezpośrednim następstwem pojawienia się pierwszych zagrożeń w dziejach ludzkości związanych z atakami na osady/miasta były rozwiązania, które miały na celu ochronę

* Piotr Przybylak – lic., absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, na kierunku Bezpieczeństwo Wewnętrzne. Kontakt e-mail: pp.przybylak@o2.pl.

gromadzonych dóbr, życia oraz zapewnienie poczucia bezpieczeństwa. Wraz z upływem kolejnych epok w dziejach człowieka, rozwiązywania te ewoluowały: od najbardziej prymitywnych metod obronnych do skomplikowanych rozwiązań czerpiących z intensywnego rozwoju cywilizacyjnego i technologicznego.

Pierwsze rodzaje zabezpieczeń, które miały bronić terytorium miast oraz ich mieszkańców zakładały ochronę przed zewnętrznym zagrożeniem. Jedną z najczęściej kojarzonych konstrukcji w zakresie obrony miast były wtedy mury obronne. Ten rodzaj fortyfikacji występował już w starożytności oraz w średniowieczu, aż do teraz. Budowle tego typu można spotkać na całym świecie w różnych odsłonach. Występują rozwiązania, które otaczały całe miasta lub tylko poszczególne ich fragmenty. W kolejnych okresach wraz z rozwojem technologii obronnych dołączano do nich kolejne zabezpieczenia takie jak: fosy, barbakany oraz inne elementy mające na celu poprawę bezpieczeństwa. Najbardziej znaną na świecie oraz największą konstrukcją tego typu jest Wielki Mur Chiński, który ogłoszono jednym z 7 cudów świata. Do kategorii budowli obronnych należy także dołączyć twierdze – fortece, czyli ufortyfikowane obszary (np. grody, klasztory, zamki), które z założenia powstawały jako przestrzenie mające zabezpieczać przed zagrożeniem militarnym. Jednym z przykładów takiej konstrukcji w Polsce jest Twierdza Modlin, mimo że obecnie kształt tego obiektu zachowany został z konstrukcji powstałej na rozkaz Napoleona. Natomiast historia zabezpieczeń obiektów na tym obszarze sięga aż dynastii Piastów¹. Zgodnie z treściami z pierwszego rozdziału tej pracy, Warszawa także była zabezpieczona przy pomocy murów obronnych. Co ciekawe, ich historia sięga około 1280 r., choć w odsłonie w jakiej zostały odrestaurowane i w jakiej można ich fragmenty oglądać obecnie powstały między XV a XVI w. Analizując dawne rodzaje zabezpieczeń warto zaobserwować fakt, iż już wtedy poświęcano uwagę na elementy stylistyczne oraz ozdobne. Poza kwestiami stricte związanymi z samym bezpieczeństwem, rozmiar oraz estetyka takich budowli świadczyła o majestacie oraz statusie zabezpieczanego terenu, jak i znaczeniu jego gospodarzy. Oznacza to, że ogólnie rozumiany kształt, wygląd oraz wizerunek elementów ochronnych nigdy nie pozostawał bez znaczenia dla otoczenia.

Pojawianie się nowych zagrożeń automatycznie wpływało na rozwój technik obronnych, nawet w XXI wieku można znaleźć wiele analogii do pierwotnych rozwiązań. Potwierdzeniem może być choćby fakt nazwania całej grupy złośliwych oprogramowań komputerowych/telefonicznych jako konie trojańskie (zagrożenia cybernetyczne zaliczają się do grupy zagrożeń terrorystycznych tzw. „cyberterroryzmu”). Jest to oczywiście odwołanie do mitologii greckiej i wojny trojańskiej, w której wojownicy greccy ukryli się w zbudowanej z drewna konstrukcji przypominającej konia i podstępem zdobyli od środka miasto Troję, której zabezpieczenia uchodziły za nie do sforsowania. Tak samo działają informatyczne konie trojańskie, które atakują urządzenia użytkowników od środka, najczęściej wpuszczone przez nich dobrowolnie poprzez podstęp jego twórcy. Na tym przykładzie widać pewną analogię, mimo rozwoju technologicznego oraz upływu wieków pewne mechanizmy ataku jak i obrony opierają się na tych samych założeniach. Jako kolejny przykład można wskazać ataki z użyciem broni biologicznej. Już w starożytności napastnik nie mógł sforsować elementów obronnych przeciwnika podrzucał rozkładające się ciała

¹ Twierdza Modlin – historia, TwierdzaModlin.pl, źródło: <http://twierdzamodlin.pl/> [dostęp: 02.07.2020 r.].

zwierząt oraz ludzkie zwłoki lub zatrwał źródła wody pitnej, aby w ten sposób wywołać zarazę i zyskać przewagę.

W poprzednich rozdziałach pracy wskazano, że obecnie w Europie ataki terrorystyczne najczęściej występują w dużych, gęsto zaludnionych aglomeracjach miejskich. Do zamachów dochodzi głównie przy użyciu samochodów pułapek, samochodów wykorzystywanych do wjeżdżania w tłum, ataków bombowych oraz przez tzw. samotnych wilków wykorzystujących zarówno broń palną, jak i białą. Specyfika tego rodzaju zagrożeń wymusiła zastosowanie szczególnych rozwiązań, które przyczyniają się do poprawy bezpieczeństwa w obrębie strefy bezpośredniego zagrożenia. Rozważając przygotowanie poszczególnych miast oraz ich podatność na ewentualny atak można wyodrębnić dwa podstawowe sposoby zabezpieczenia. Pierwszy z nich to taki, którego obszar ochrony został odpowiednio przygotowany do zagrożenia na etapie projektowania architektonicznego nowych przestrzeni publicznych i z oczywistych względów mowa tutaj o nowych lub całkowicie przebudowanych lokalizacjach. Celem jest, aby nowo powstające przestrzenie projektować w oparciu o technologie oraz rozwiązania pozwalające minimalizować skutki ewentualnego ataku oraz maksymalnie utrudniać jego przeprowadzenie. Do drugiej grupy należą istniejące już – często historyczne – strefy w obrębie danego miasta. W tym wypadku należy optymalnie dostosować i zabezpieczyć istniejące już przestrzenie, tak aby stały się bardziej bezpieczne. W tym miejscu warto raz jeszcze odnieść się do wcześniej opisywanych programów CPTED oraz Secured by Design (SBD), które ogólnie można ująć jako programy zwiększające bezpieczeństwo przy pomocy rozwiązań architektonicznych oraz zasad utrzymywania przestrzeni w odpowiednim stanie. W związku ze zwiększającym się zagrożeniem terroryzmem w 2009 r. w Wielkiej Brytanii został opublikowany program o nazwie *Safer Places: Counter Terrorism* (rozszerzenie wcześniejszego programu *Safer Places* przeznaczonego do poprawy bezpieczeństwa w zakresie zagrożeń kryminalnych). Był on kierowany do wszystkich środowisk, które zakwalifikowano jako potencjalny cel ataków terrorystycznych².

Opisując rozwiązania architektoniczne, to znaczy takie, które bezpośrednio – fizycznie poprawiają bezpieczeństwo infrastruktury miejskiej, należy zwrócić uwagę na rozwiązania skuteczne, a tym samym niewymagające dużych nakładów finansowych oraz pracy. Najszybszym oraz stosunkowo najtańszym rozwiązaniem jest ochrona obiektów, czy też przestrzeni, poprzez izolowanie ich od źródła potencjalnego zagrożenia. W przypadku ataku z wykorzystaniem środków wybuchowych, siła rażenia ładunku spada proporcjonalnie do odległości od jego epicentrum. Podejście planistyczne uwzględniające ten aspekt nazywane jest tworzeniem stref *stand off distance*³. W niektórych przypadkach ich wyznaczenie jest praktycznie jedynym dostępnym rozwiązaniem, które nie będzie ingerowało w elementy konstrukcyjne np. zabytków architektonicznych, których nie można modyfikować ze względu na ich wartość kulturową. Kolejnym sposobem wykorzystywanym w prewencji zabezpieczeń antyterrorystycznych jest naturalne uformowanie przestrzeni. W przypadku miast można mówić o wykorzystaniu elementów naturalnego otoczenia, takich jak rzeki,

² A. Jasiński, *Architektura w czasach terroryzmu. Miasto – przestrzeń publiczna – budynek*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 170–172.

³ Hasło: *stand off distance*, tłum. *odległość wycofania*, Cambridge Dictionary, słownik angielsko-polski, źródło: <http://dictionary.cambridge.org/pl/translate/> [dostęp: 02.07.2020 r.].

jeziora, stawy czy też wzniesienia oraz np. skarpy oraz elementy krajobrazu miejskiego wzniesione przez działalność ludzi takie jak: mury, ściany budynków, ogrodzenia, elementy dekoracyjne np.: pomniki czy fontanny. Do tego celu wykorzystuje się także meble miejskie: latarnie, ławki, słupy informacyjne, śmietniki, kwiatony oraz inne elementy wyposażenia przestrzeni miejskich (np. odpowiednio wysokie i wytrzymałe krawężniki)⁴. Zgodnie z najnowszymi trendami projektowania przestrzeni publicznych należy zadbać o to, aby krajobraz miejski był przyjazny dla mieszkańców. Zbytne fortyfikowanie powodowałoby bowiem poczucie przebywania na terenie objętym działaniami wojennymi, stąd tak ważne jest, aby elementy poprawiające bezpieczeństwo wpisywały się w naturalny krajobraz miasta. Tworząc elementy wyposażenia przestrzeni publicznych projektanci poza samą estetyką muszą zwracać uwagę na poziom bezpieczeństwa, jakie te elementy będą zapewniać. Do osiągnięcia tego celu należy używać odpowiednich materiałów oraz rozwiązań konstrukcyjnych. Warto wspomnieć, że w przestrzeni miejskiej znajdują się obiekty, które ze względu na swój charakter oraz znaczenie są zabezpieczane w sposób szczególny. Do takich miejsc możemy zaliczyć ambasady, inne placówki dyplomatyczne, siedziby najważniejszych osób w państwie, budynki stanowiące siedziby wybranych służb, a w niektórych przypadkach miejsca kultu religijnego czy też jednostki edukacyjne. Ze względów bezpieczeństwa informacje na temat szczegółowych rodzajów zabezpieczeń takich obiektów nie są ogólnie dostępne. W źródłach można znaleźć informacje o takich elementach jak: unoszone z ziemi bariery typu *clamshell*⁵ (mogące zatrzymać auto ciężarowe jadące z prędkością nawet 80 km/h), bariery typu *sally ports*⁶ (unoszone w trakcie przejazdu pojazdu unieruchamiają go oraz powodują zaporę przed następnymi samochodami). Elementy zabezpieczeń typu bariery, zapory czy inne przedmioty utrudniające wjazd samochodom można uznać za najczęściej wykorzystywane rozwiązania obronne w krajobrazie miejskim. Dzieje się tak z powodu, który już wcześniej został opisany w tej pracy – najtańszą, najskuteczniejszą oraz najszybszą formą zabezpieczenia obiektu lub przestrzeni jest odizolowanie ich od potencjalnego źródła zagrożenia. Tematyka jest jednak znacznie szersza, innymi rodzajami rozwiązań jakie się wyróżnia są: konstrukcje oraz elewacje budynków wykonane z materiałów wytrzymujących detonację ładunków pirotechnicznych, kuloodporne oraz antywłamaniowe szyby, które dzięki temu, że nie kruszą się w trakcie eksplozji, nie ranią ofiar odłamkami. Jednak są to rozwiązania stosowane zazwyczaj w strefach o podwyższonym ryzyku wystąpienia ataku, ponieważ są one bardzo drogie do wykonania, a w przypadku istniejących już obiektów wymagają bardzo dużej ingerencji w konstrukcję. Elementy małej architektury wykonane z odpowiednich materiałów, szeroko rozumiane zabezpieczenia typu pułapki drogowe, bariery oraz zapory oddzielające obiekty od potencjalnych źródeł zagrożenia to obecnie najlepsze rozwiązania biorąc pod uwagę stosunek poziomu bezpieczeństwa, jaki gwarantują, do poniesionych nakładów finansowych i organizacyjnych.

⁴ A. Jasiński, *Architektura w czasach terroryzmu...*, dz. cyt., s. 177.

⁵ *Clamshell* w wolnym tłumaczeniu może oznaczać muszlę oraz klapkę składającą się z dwóch części. Opisywana bariera została nazwana w ten sposób ze względu na swój wygląd oraz ruch, jaki wykonuje przy unoszeniu się, który przypomina otwierającą się muszlę.

⁶ *Sally ports* w wolnym tłumaczeniu oznacza bezpieczne – kontrolowane wejście.

3.2. Współcześnie stosowane zabezpieczenia występujące na Krakowskim Przedmieściu

Krakowskie Przedmieście jest częścią historycznego traktu Warszawy, stąd, ze względu na konieczność utrzymania tej przestrzeni w odpowiednim wizerunku oraz klimacie, należało w sposób szczególny podejść do kwestii planowania bezpiecznych przestrzeni w tej okolicy. Ze względów stylistycznych zastosowanie niektórych rozwiązań nie było tutaj możliwe, ponieważ wyglądałyby jak „wyjęte z innej epoki”. Idąc Krakowskim Przedmieściem od ul. Świętokrzyskiej w kierunku pl. Zamkowego w momencie minięcia ostatnich budynków przypisanych do adresu Nowy Świat spacerowicz po swojej prawej stronie może zobaczyć skwer, na którym znajduje się pomnik Mikołaja Kopernika stojący naprzeciwko Pałacu Staszica. Natomiast po stronie lewej wąski (jeszcze w tym miejscu) chodnik, który rozszerza się w dalszej jego części. Z punktu widzenia zabezpieczenia tej przestrzeni warto zwrócić uwagę na elementy małej architektury uniemożliwiające wjazd samochodom poza linię samej ulicy. Kwiatony, donice oraz walcowate betonowe słupy rozmieszczone są od siebie w takiej odległości, aby samochody nie miały możliwości wjechać na chodnik; natomiast piesi oraz rowerzyści nie mają problemu z poruszaniem się między nimi w razie takiej potrzeby.

Zdjęcie 1. Pomnik Mikołaja Kopernika w Warszawie⁷

Zgodnie z tym, co zostało napisane we wcześniejszej części pracy, sama rola pomnika Mikołaja Kopernika także nie pozostaje bez znaczenia. W razie ewentualnego ataku terrorysty-zamachowca lub detonacji ładunku wybuchowego pomnik stanowi element ochronny, za którym można się ukryć. Jest to na tyle masywny element, że w jego cieniu może

⁷ Pomnik Mikołaja Kopernika w Warszawie, Śródmieście dzielnica m.st. Warszawy, źródło: http://www.srodmiescie.warszawa.pl/strona-4937-nowy_swiat_i_krakowskie_przedmiescie.html [dostęp: 02.07.2020 r.].

znaleźć schronienie od kilku do kilkunastu osób. Między Pałacem Staszica a pomnikiem znajdują się betonowe ławy, które także skutecznie uniemożliwiają ruch samochodowy. Należy zaznaczyć, że wszystkie wspomniane elementy utrzymane są w charakterystycznym dla Krakowskiego Przedmieścia stylu i nie odbiegają wizerunkowo od reszty krajobrazu, tworząc spójną całość. Warto zwrócić uwagę, że zgodnie z założeniami strategii CPTED okolica jest bardzo zadbana, w donicach sezonowo sadzone są kwiaty, ulica jest często sprządana oraz monitorowana przez system kamer miejskich. Ponadto wszelkie skutki aktów wandalizmu są szybko likwidowane, a stan Krakowskiego Przedmieścia cały czas pozostaje w nienagannym porządku. Jak wiadomo Krakowskie Przedmieście jest okolicą nie tylko historyczną, ale także rozrywkową, która tętni życiem zarówno w ciągu dnia, jak i wieczorami oraz nocą. Z tego powodu jest ona szczególnie podatna na akty wandalizmu. Idąc dalej po lewej stronie znajduje się Kościół Św. Krzyża, po prawej natomiast zaczynają się kawiarnie oraz lokale gastronomiczne umiejscowione w historycznych kamienicach. Po obu stronach znajdują się bramy (zazwyczaj strzeżone kodami dostępu lub domofonami), które prowadzą do podwórek poszczególnych kamienic lub stanowią przejścia do równoległych uliczek. Z punktu widzenia bezpieczeństwa należy zwrócić uwagę na ich znaczenie antyterrorystyczne. Z jednej strony mogą one stanowić drogi ewakuacyjne w przypadku zagrożenia, z drugiej w momencie zabezpieczania terenu trzeba je potraktować jako potencjalną drogę ucieczki lub miejsce ukrycia się napastnika. Zabezpieczając tę okolicę przed atakiem przy użyciu ładunku wybuchowego na korzyść tej lokalizacji wpływa stosunkowo niewielka liczba witryn. Jest to spowodowane stylem dawnego budownictwa, kiedy przeszklenia nie miały jeszcze takich rozmiarów jak obecnie projektowane. Kolejnym punktem, który należy scharakteryzować jest kampus Uniwersytetu Warszawskiego (UW) (po prawej stronie), do którego prowadzi

Zdjęcie 2. Zabytkowa Brama Główna Uniwersytetu Warszawskiego⁸

⁸ *Zabytkowa Brama Główna Uniwersytetu Warszawskiego*, Paul Sableman, źródło: <http://epochtimes.pl/ranking-uniwerytet-warszawski-najlepsza-polska-uczelnia/> [dostęp: 02.07.2020 r.].

historyczna Brama Główna UW. Wjazd samochodem możliwy jest dopiero po przejechaniu przez szlaban kontrolowany przez Straż Uniwersytecką. Sam teren kampusu utrzymany jest w tym samym stylu, co Krakowskie Przedmieście, zarówno z punktu widzenia architektonicznego, jak i rozpatrując je pod względem planowania przestrzeni bezpiecznych.

Na tej wysokości Krakowskiego Przedmieścia po stronie lewej rozpoczyna się ul. Romualda Traugutta, z którą połączenie jest uniemożliwione poprzez zastosowanie wysokiego krawężnika oraz licznych kwiatonów betonowych ustawionych blisko siebie. Warto zaznaczyć, że na tej wysokości chodnik jest znacznie szerszy po stronie prawej przez co w sezonie wiosenno-letnim rozstawiane są ogródki gastronomiczne. Przemierzając się dalej krajobraz nie zmienia się za bardzo, szeroki chodnik po obu stronach, stosunkowo wąska ulica, brak możliwości parkowania po jednej jak i po drugiej stronie z wyłączeniem pojedynczych zatok dla przystanków oraz miejsc chwilowego postoju. Dopiero dochodząc do ul. Królewskiej znajdujemy się w miejscu, gdzie pojawia się swobodne połączenie komunikacyjne dla ruchu samochodowego z inną ulicą. Z punktu widzenia bezpieczeństwa element ten ma kluczowe znaczenie – zdecydowanie łatwiej jest zabezpieczyć pojedyncze miejsca wjazdu oraz wyjazdu na samo Krakowskie Przedmieście. Skwer ks. Jana Twardowskiego, a przed nim pomnik Stefana Wyszyńskiego to kolejne punkty przy których należy zatrzymać się opisując tę okolicę. Sam skwer graniczy z ul. Karową z lewej strony, po prawej znajduje się Hotel Europejski z dużym parkingiem, który jest jednym z newralgicznych punktów na tym odcinku. Miejsca, gdzie można pozostawić samochód w lokalizacjach tego typu stanowią potencjalne zagrożenia jako przestrzenie, gdzie można zaparkować samochód pułapkę, stąd powinny być one pod ścisłą kontrolą. Idąc dalej, mijając po lewej ul. Ossolińskich (kolejną nitkę komunikacyjną doprowadzającą do Krakowskiego Przedmieścia) po stronie prawej znajduje się Pałac Prezydencki – miejsce strategicznie ważne zarówno z punktu widzenia tej okolicy, jak i całego kraju ze względu na swoją funkcję. Obecność tego obiektu podnosi bezpieczeństwo okolicy. Także dla potencjalnych zamachowców oczywistym jest, że miejsce o takim znaczeniu chronione jest w szczególnie sposób, a planowanie zamachu w tej okolicy może wiązać się ze znacznie większymi utrudnieniami niż w innych miejscach. Mimo iż brakuje źródeł precyzyjnie opisujących rodzaje zabezpieczeń Pałacu Prezydenckiego, to z całą pewnością można założyć, na podstawie opisów innych szczególnie ważnych obiektów na świecie, że podejście do ochrony w tej lokalizacji jest kompletne oraz kompleksowe. Mowa tu o działaniach: wywiadowczych, prewencyjnych, wszelkiego rodzaju systemach cyfrowej identyfikacji, rozwiązaniach architektonicznych, technologicznych, sposobach ewakuacji awaryjnej, aż po ochronę z bronią automatyczną oraz ochronę osobistą VIPów. Przechodząc obok można także zaobserwować wcześniej opisywane wysuwane z ziemi zapory z pneumatycznymi mechanizmami. Dojazdu do bramy Pałacu Prezydenckiego „strzegą” cztery kamienne lwy, które znajdują się tam od 1821 r. Przestrzeń między nimi a samą bramą to typowy przykład strefy *stand off distance* opisywanej wcześniej. Lwy umieszczone na masywnych cokółkach stanowią przeszkodę trudną do sforsowania dla samochodów oraz element architektoniczny, który może służyć jako zabezpieczenie przed atakiem (np. bombowym). Ze względu na znaczenie obiektu w tej strefie przez całą dobę wartość pełnią funkcjonariusze Służby Ochrony Państwa uzbrojeni w broń długą.

Zdjęcie 3. Przestrzeń przed Pałacem Prezydenckim⁹

Mijając Pałac Prezydencki po lewej stronie znajduje się ul. Trębacka – kolejne połączenie umożliwiające wydostanie się z Krakowskiego Przedmieścia, po prawej natomiast Krakowskie Przedmieście na moment rozdziela się na dwie aleje, aby okrążając pomnik Adama Mickiewicza oraz skwer H.C. Hoovera kawałek dalej z powrotem się połączyć. Kierując się dalej w tym samym kierunku można przejść na Aleję Solidarności mijając wcześniej (górami) Mariensztat. W tym miejscu przy Kolumnie Zygmunta na Placu Zamkowym kończy się Krakowskie Przedmieście. Plac Zamkowy ze względu na swoją charakterystykę jest ostatnim niewralgicznym punktem na linii opisanej trasy, są tu organizowane imprezy okolicznościowe, a ze względu na znacznie historyczne ruch turystyczny nawet w dni powszednie jest znacznie zwiększony.

Podsumowując, Krakowskie Przedmieście jest przykładem lokalizacji, na której można dobrze przeanalizować różne formy zabezpieczeń z zakresu ochrony oraz bezpieczeństwa. Opisywana okolica jest idealnym przykładem przestrzeni, których broniła przed przekształceniem amerykańsko-kanadyjska autorka książek oraz aktywistka miejska Jane Jacobs. Nie zgadzała się ona z modyfikowaniem małych okolicznych enklaw w wielkomiejskie obszary zagospodarowane wieżowcami oraz dużymi ciągami komunikacyjnymi tworzącymi efekt wyobcowania i anonimowości. Nie chciała pozbawić ich klimatu i kultury integracji społeczności lokalnych. Według wskazanej autorki środowisko, jakie tworzyła architektura w typie niskiej zabudowy, z lokalnymi kramami handlowymi oraz kawiarniami i innymi punktami usługowymi powodowało swojego rodzaju klimat, w którym mieszkańcy czuli się jak u siebie w domu i w naturalny sposób dbali o bezpieczeństwo¹⁰. Zarówno samo ukształtowanie architektoniczne – prosta droga ze stosunkowo niewielką liczbą doprowadzających do niej przecznicy umożliwia stosunkowo łatwą kontrolę, elementy małej architektury (pomniki, bariery, kwiatony, ławki i inne), system monitoringu, sposób zaplanowania prze-

⁹ *Przestrzeń przed Pałacem Prezydenckim*, Danuta Matloch, źródło: <http://www.rp.pl/Przestepczosc/190609639-Chcial-do-Palacu-trafi-do-szpitala.html> [dostęp: 02.07.2020 r.].

¹⁰ A. Jasiński, *Architektura w czasach terroryzmu*, dz. cyt., s. 151–157.

strzeni (szerokie chodniki, wąska droga, wyznaczone miejsca do parkowania), elementy strategii CEPTED, ograniczenie ruchu kołowego (wyłączając mieszkańców, zaopatrzenie oraz służby miejskie) i inne wyżej wspomniane cechy powodują, że na Krakowskim Przedmieściu możemy znaleźć bardzo wiele elementów stosowanych w najnowszych strategiach z zakresu bezpieczeństwa.

Zdjęcie 4. Kolumna Zygmunta w Warszawie¹¹

3.3. Analiza ryzyka wystąpienia zagrożenia o charakterze terrorystycznym na Krakowskim Przedmieściu

Dokonując analizy możliwości wystąpienia zagrożenia o charakterze terrorystycznym na obszarze Krakowskiego Przedmieścia, jak i w jego najbliższych okolicach, warto jest podejść do tego w sposób jak najbardziej obiektywny. Można to zrobić przy wykorzystaniu jednej z technik analitycznych – analizy SWOT. Metoda ta polega na przypisaniu cech badanemu obiektowi z podziałem na grupy: mocne strony, słabe strony, szanse oraz zagrożenia. Nazwę SWOT tworzy akronim z angielskich słów: *strengths* (mocne strony), *weaknesses* (słabe strony), *opportunities* (szanse), *threats* (zagrożenia).

Do mocnych strony Krakowskiego Przedmieścia z punktu widzenia zabezpieczenia przestrzeni zalicza się: elementy małej architektury, łatwość zabezpieczenia samej ulicy ze względu na jej kształt (wyraźnie zarysowana linia prosta), obecność instalacji monitoringu miejskiego połączonego z systemem policyjnym, okresowe wyłączenie ze strefy ruchu

¹¹ *Kolumna Zygmunta w Warszawie*, F. Kwiatkowski, SE.pl, źródło: <http://www.se.pl/warszawa/zmienia-kolumne-zygmunta-juz-takiej-nie-zobaczysz-aa-GPiW-Y75i-4iCP.html> [dostęp: 02.07.2020 r.].

kołowego. Słabymi stronami są natomiast: brak możliwości lub bardzo wysokie koszty ingerencji w istniejącą architekturę (głównie z powodu jej historycznego charakteru), ze względu na kształt ulicy niewielka możliwość ucieczki w razie wystąpienia zagrożenia, lokalizacja ulicy w sercu miasta utrudniająca natychmiastowy dojazd służb. Szansami dla zwiększenia zabezpieczenia tego obszaru są: wsparcie finansowe miasta oraz administracji rządowej środkami inwestycyjnymi ze względu na znaczenie historyczne, turystyczne oraz państwowotwórcze, popularność okolicy wymuszająca zintensyfikowane działania prewencyjne funkcjonariuszy Policji oraz Służby Ochrony Państwa. Zagrożeniami dla Krakowskiego Przedmieścia są z kolei: duży ruch turystyczny oraz pieszy, popularność i ikoniczność obszaru, przez co zwiększa się jego atrakcyjność dla potencjalnych zamachowców, możliwość wjazdu samochodem po sforsowaniu stosunkowo nielicznych zabezpieczeń, nawet po wyłączeniu ulicy z ruchu kołowego.

Polska nie zalicza się do państw należących do grupy podwyższonego ryzyka z punktu widzenia zagrożenia terrorystycznego. Choć w przeszłości dochodziło do incydentalnych wydarzeń tego typu, to miały one niewielką skalę oddziaływania. W latach 90. oraz na początku XXI wieku po przemianie ustrojowej w Polsce zapanował swojego rodzaju chaos. Związane to było z nieudolnością organów bezpieczeństwa, które przez powszechnie obecną korupcję, zmiany systemowe, braki środków oraz doświadczenia w walce z nowymi zagrożeniami nie potrafiły opanować zorganizowanych grup przestępczych, które terroryzowały obywateli. W tamtym okresie w kraju dochodziło do zamachów z użyciem ładunków wybuchowych i broni palnej, tym niemniej można je zaliczyć do terroru kryminalnego. Ataki występowały w porachunkach między walczącymi ze sobą o wpływy gangami oraz przeciwko przedsiębiorcom odmawiającym wnoszenia opłat za tzw. „opiekę”. Skala tego zjawiska była dość duża, ale wraz z upływem czasu i rozwojem młodej wtedy demokracji sytuacja zaczęła się poprawiać. Część kryminalistów trafiła do zakładów karnych, inni zginęli w walce między sobą, a jeszcze inni zalegalizowali swoje interesy i są teraz uczciwymi businessmanami (często z powiązaniem politycznymi). Sytuacja zaczęła się odwracać mniej więcej w okresie po wejściu Polski do Unii Europejskiej (2004 r.). Było to spowodowane częściowo otrzymaniem dodatkowych źródeł na finansowanie Policji i organów ścigania, częściowo zmianami systemowymi/prawnymi oraz potrzebą nadchodzących czasów, która wraz z rozwojem państwa w naturalny sposób wymusiła takie zmiany.

Sytuacją, która ewidentnie zwiększa ryzyko tego, że Polska znajdzie się na celowniku terrorystów jest fakt aktywnego angażowania się w działania w walkę z globalnym terroryzmem. Jako państwo członkowskie NATO oraz sojusznik USA przeciwko terroryzmowi, Polskie Siły Zbrojne biorą udział w misjach na terenie państw islamskich. Nie pomaga fakt ostatniego kryzysu migracyjnego w Europie, kiedy na teren UE masowo zaczęli napływać imigranci, głównie z Iraku, Afganistanu oraz Syrii. Mimo iż Polska nie jest zbyt atrakcyjnym celem dla imigrantów, m.in. ze względu na słabe programy socjalne w stosunku do innych państw Unii Europejskiej, to niechęć społeczna zwiększana medialnymi doniesieniami z państw najmocniej odczuwających przyjęcie imigrantów stale rośnie. Zaczęło dochodzić nawet do incydentów na tle rasistowskim oraz ksenofobicznym kierowanych przeciwko osobom, które w Polsce przebywają od lat, uczciwie pracując oraz przestrzegających panujących tu norm społecznych. Jako przykład takiej sytuacji można wskazać zdarzenie z grudnia 2018 r. kiedy w autobusie jednej z warszawskich linii autobusowych

niczym niesprovokowana grupa siedmiu osób zaatakowała dwóch mężczyzn tureckiego pochodzenia. Wszyscy sprawcy zostali zatrzymani i postawiono im zarzuty na tle przemocy o charakterze rasistowskim¹².

W związku z powyższym trzeba zaznaczyć, że globalny terroryzm w Polsce jest zjawiskiem stosunkowo nowym (w przeciwieństwie do terroru kryminalnego). Przynależność do UE spowodowała jednocześnie zwiększenie ryzyka wystąpienia zagrożeń o takim charakterze z jednej strony, ale z drugiej, poprzez współpracę oraz wymianę doświadczeń, spowodowała, że Polska może skorzystać z wiedzy oraz rozwiązań innych, znacznie bardziej doświadczonych w tej kwestii, państw członkowskich. Wspólna strategia, współpraca oraz wymiana informacji różnych służb państw UE to kolejny czynnik, który poprawia bezpieczeństwo. Polska jako członek strefy Schengen – czyli strefy swobodnego przemieszczania się m.in. osób między państwami należącymi do tej strefy – jest poddana wyższemu ryzyku. Osoba, która dostała się już na teren UE (a ściślej do strefy Schengen) znacznie łatwiej może przemieszczać się między państwami członkowskimi. Takie rozwiązanie wymusza na służbach znacznie większe nakłady pracy w celu kontroli zagrożeń oraz utrzymania bezpieczeństwa.

Mimo tego, że prawdopodobieństwo wystąpienia zamachów terrorystycznych w Polsce nie jest wysokie, to zgodnie z doświadczeniami innych państw UE, które wcześniej też nie były zagrożone podwyższonym ryzykiem, należy działać prewencyjnie, tak aby minimalizować możliwość wystąpienia ataku oraz być przygotowanym na potencjalne zagrożenie. Opierając się na doświadczeniach innych krajów, które są szczególnie narażone na zagrożenie terrorystyczne, można wyciągnąć wnioski, że do ataków dochodzi najczęściej w sercach największych miast, w miejscach szczególnie ważnych, popularnych oraz gęsto zaludnionych. Takich, w których skutki ataku mogą być najbardziej dotkliwe. Takim właśnie miejscem jest Krakowskie Przedmieście w Warszawie, które z punktu widzenia potencjalnego miejsca wystąpienia ataku spełnia wszystkie cechy ewentualnego celu. Jest miejscem o znaczeniu symbolicznym oraz historycznym, leży w samym sercu stolicy, tętni życiem od samego rana do późnych godziny wieczornych. Bardzo często organizowane są tutaj imprezy okolicznościowe oraz inne zgromadzenia. Stąd, należy podkreślić, że ryzyko wystąpienia ataku terrorystycznego na Krakowskim Przedmieściu jest wyższe niż w innych miejscach w Warszawie i wymaga szczególnych rozwiązań z zakresu ochrony przestrzeni publicznej.

¹² *Siądmo osoba zatrzymano za atak rasistowski*, Policja.pl, [w:] <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/173627,Siodma-osoba-zatrzymana-za-atak-rasistowski-w-autobusie.html> [dostęp: 03.07.2020 r.].

Tytuł w języku angielskim:

ANTITERRORIST PROTECTION OF PUBLIC SPACE ON THE EXMPLE OF KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE STREET IN WARSAW

Bibliografia

Akty prawne

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych, Dz.U. 1997 nr 123 poz. 779.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717.

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz.U. 2007 nr 89 poz. 590.

Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, Dz.U. 2016 poz. 904.

Monografie i artykuły naukowe

Aleksandrowicz T., *Terroryzm międzynarodowy*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.

Hobbes T., *Lewiatan*, PWN, Warszawa 1954.

Jasiński A., *Architektura w czasach terroryzmu. Miasto – przestrzeń publiczna – budynek*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.

Jurzak-Mączka K., *Wdrażanie programów prewencji przez kształtowanie przestrzeni w Polsce*, Kraków 2010.

Tereszkiewicz F., *Human security jako paradygmat polityki Unii Europejskiej w kryzysowych czasach*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2018, tom 10(46), zeszyt 1.

Zięba R., *O Tożsamości Nauk O Bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe AON” 2012, nr 1(86).

Źródła internetowe

Andres Breivik zabił 77 osób, Polskieradio24.pl, źródło: <http://www.polskieradio24.pl/5/3/Artykul/2169010,Anders-Breivik-zabil-77-osob-Najmlodsze-ofiary-mialy-14-lat> [dostęp: 02.07.2020 r.].

Antyterroryzm, *Instytucje i służby*, źródło: <http://www.antyterroryzm.gov.pl/> [dostęp: 02.07.2020 r.].

Atak nożownika w Londynie. Polak pomógł obezwładnić terrorystę kłem narwala, Polskieradio24.pl, źródło: <http://www.polskieradio24.pl/5/1223/Artykul/2413458,Atak-nozownika-w-Londynie-Polak-pomogl-obezwladnic-dnic-terroryste-klem-narwala> [dostęp: 05.07.2020 r.].

Automatic Number Plate Recognition (ANPR), City of London Police, źródło: <http://www.cityoflondon.police.uk/advice-and-support/safer-roads/Pages/ANPR.aspx> [dostęp: 03.07.2020 r.].

Dwa ataki terrorystyczne w Londynie. Zginęło 8 osób, POLITYKA, źródło: http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1707462,1,dwa-ataki-terrorystyczne-w-londynie-zginelo-8-osob.read?page=7&module_id=4781 [dostęp: 02.07.2020 r.].

Globalne ataki cybernetyczne, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, źródło: <http://rcb.gov.pl/globalne-ataki-cybernetyczne/> [dostęp: 02.07.2020 r.].

Hasło: „bezpieczeństwo”, [w:] internetowy słownik języka polskiego PWN, źródło: <http://sjp.pwn.pl/> [dostęp: 02.07.2020 r.].

Hasło: *stand off distance*, tłum. *odległość wycofania*, Cambridge Dictionary, słownik angielsko-polski, źródło: <http://dictionary.cambridge.org/pl/translate/> [dostęp: 02.07.2020 r.].

Hasło: „terror”, [w:] internetowy słownik języka polskiego PWN, źródło: <http://sjp.pwn.pl/> [dostęp: 02.07.2020 r.].

Nadwiślański Oddział Straży Granicznej, *Nienależąca do nikogo zielona walizka powodem ewakuacji na lotnisku Chopina*, źródło: <http://dlapilota.pl/wiadomosci/nadwislanski-oddzial-sg/nienalezaca-do-nikogo-zielona-walizka-powodem-ewakuacji-na-lotnis> [dostęp: 02.07.2020 r.].

- Informacje*, Zakład Obsługi Systemu Monitoringu, [w:] <http://www.zosm.pl/informacje/> [dostęp: 03.07.2020 r.].
- Misja i zadania SM*, Straż Miejska m.st. Warszawy, źródło: <http://www.strazmiejska.waw.pl/straz-miejska/zadania-sm.html> [dostęp: 04.07.2020 r.].
- Kondek-Dyoniziak A., PAP – Nauka w Polsce, *Barbakan – dawna fortyfikacja i świadek dziejów Warszawy*, [w:] <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C77040%2Cbarbakan-dawna-fortyfikacja-i-swiadek-dziejow-warszawy.html> [dostęp: 04.07.2020 r.].
- Koronawirus raport Europa i świat*, PolitykaZdrowotna.com, źródło: <http://www.politykazdrowotna.com/55167/koronawirus-raport-europa-i-swiat> [dostęp: 04.07.2020 r.].
- Kowalik M., *Którędy mam przejść?*, źródło: <http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,24636165,krakowskie-przedmiescie-z-zasiekami-ktoready-mam-przejsc-niktoready.html> [dostęp: 04.07.2020 r.].
- Krakowskie Przedmieście dla pieszych*, Zarząd Dróg Miejskich, źródło: <http://zdm.waw.pl/aktualnosci/krakowskie-przedmiescie-dla-piesznych> [dostęp: 02.07.2020 r.].
- Siódma osoba zatrzymana za atak rasistowski*, Policja.pl [w:] <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/173627,Siodma-osoba-zatrzymana-za-atak-rasistowski-w-autobusie.html> [dostęp: 03.07.2020 r.].
- Stan wyjątkowy we Francji najprawdopodobniej zostanie przedłużony*, Forbes.pl, źródło: <http://www.forbes.pl/stan-wyjatkowy-we-francja/gg3nmmy> [dostęp: 04.07.2020 r.].
- Sztokholm. Ciężarówka wjechała w tłum*, TVN24.pl, źródło: <http://tvn24.pl/raporty/sztokholm-ciezarowka-wjechala-w-tlum-rr1170-2594755> [dostęp: 04.07.2020 r.].
- Terrorysty z ISIS grożą Polsce*, FAKT24, źródło: <http://www.fakt.pl/wydarzenia/swiat/isis-panstwo-islamskie-grozi-polsce-film/nwvdhcg> [dostęp: 03.07.2020 r.].
- Twierdza Modlin – historia*, TwierdzaModlin.pl, źródło: <http://twierdzamodlin.pl/Ulica> [dostęp: 02.07.2020 r.].
- Krakowskie Przedmieście*, Dzielnica m.st. Warszawy, źródło: <http://www.srodmiescie.warszawa.pl/ulica-6.html> [dostęp: 02.07.2020 r.].
- Wojciechowski S., *Współczesne oblicze terroryzmu w Unii Europejskiej*, źródło: <http://rcb.gov.pl/wspolczesne-oblicze-terroryzmu-w-unii-europejskiej/> [dostęp: 04.07.2020 r.].
- Zakres działania wydziału biura*, Biuletyn Informacji Publicznej m.st. Warszawy, źródło: http://bip.warszawa.pl/Menu_podmiotowe/biura_urzedu/ZK/default.html [dostęp: 03.07.2020 r.].
- Zamach w Berlinie: Polak znaleziony w kabinie nie kierował pojazdem*, GazetaPrawna.pl, źródło: <http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1004021,berlin-zamach-ciezarowka-polak.html> [dostęp: 02.07.2020 r.].